

אמר לו בן ננס לרבי ישמעאל: אינו גובה לא מנכסים בני חורין ולא מנכסים משועבדים, כיון שלא ייחד הערב עדים להודאתו בערבותו!

אמר לו, שאל אותו רבי ישמעאל: למה אינו גובה המלוה מבני חורין על סמך הודאתו של הערב?

אמר לו בן ננס: הרי שהיה המלוה חונק את הבירו הלווה בשוק, שיפרע לו חובו, ומצאו הבירו של הלווה, וראה כיצד המלוה חונק את רעהו, הלווה, ואמר לו למלוה: הנח לו לחברי הלווה ואל תחנקהו, ואני אתן לך את המגיע לך ממנו בחובו [והיינו, שהודה לו שלא בפני עדים שהוא ערב לו לפרעון החוב] — פטור הערב מלשלם לו, מפני שלא על אמונתו של הערב הלוחו המלוה ללווה.

והיינו, לפי שבמקרה זה לא קיבל עליו הערב את התחייבותו בפני עדים, שלא אמר "אתם עדיי" שאני מקבל עלי לפרוע את החוב, אלא הודה לו בהודאה גרידא שהוא מקבל על עצמו את הערבות על פרעון החוב.

והרי זה דומה למי שהודה לחברו בשטר בכתיבת ידו שהוא חייב לו מנה, בלי שייחד על כך עדים, שנחלקו בו רבי יוחנן וריש לקיש אם מועילה הודאתו.

ואומר רבא, לימא, יש לנו לומר, שרבי יוחנן הוא דאמר כרבי ישמעאל, שמועילה הודאתו לחייבו אפילו אם קיבלה בלי יחוד עדים, וריש לקיש הוא דאמר כבן ננס, שלא מועילה הודאתו, כיון שלא שייחד לכך עדים.

ומקבלת הגמרא חלק מדברי רבא, אך מאידך היא דוחה את החלק האחר —

אליבא דבן ננס — כולי עלמא לא פליגי! ודאי רבי יוחנן אינו יכול לסבור כמוהו.

ולכן, שפיר אמר רבא שאי אפשר להעמיד את מחלוקתם של רבי יוחנן וריש לקיש באופן ששניהם יסברו כבן ננס, היות ובהכרח שרבי יוחנן אינו סבור כמוהו אלא כרבי ישמעאל, ורק ריש לקיש יכול לסבור כבן ננס.

שהרי אם ערב, שדין שעבודו הוא מפורש מן התורה [שהרי הוא נלמד מהערבות של יהודה אל יעקב אבינו "אנכי אערכנו"], אינו חל בהודאה גרידא לבן ננס, אלא רק אם מייחד עדים לכך — כל שכן המודה לחבירו שהוא חייב לו, שאין דין התחייבותו מפורש בתורה, שאינו מתחייב לו בלי שייחד לכך עדים, לפי בן ננס.

ושפיר אמר רבא, שרבי יוחנן סובר רק כרבי ישמעאל, ולא כבן ננס.

אך את החלק השני שאמר רבא, שריש לקיש קב-ב סובר רק כבן ננס ולא כרבי ישמעאל, אפשר לדחות, ולומר:

כי פליגי, אך יתכן שנחלקו ריש לקיש ורבי יוחנן אליבא דרבי ישמעאל, ושניהם סוברים כמוהו בערב שמתחייב גם ללא עדים, ורק בהודאה במנה נחלקו —

רבי יוחנן סבר, הודאתו במנה מועילה גם כשלא ייחד לכך עדים, כמו שסובר רבי ישמעאל, שחלה ערבותו של הערב על פי

הודאתו, בלי שיעידו על כך עדים.

וריש לקיש סבר —

עד כאן, לא קאמר רבי ישמעאל התם, שמתחייב הערב בהודאתו אפילו כאשר לא ייחד עדים, אלא משום דערב שייך ליה לשיעבודא דאורייתא. שהרי שעבוד הערב כשהודה בו נעשה עתה לחוב שכבר קיים מן התורה, ולכן אינו יכול לטעון טענת השטאה כאשר הוא הודה שהוא משתעבד כערב לשיעבוד של חוב הקיים מן התורה.

אבל הכא, כאשר לפני הודאתו הוא אינו חייב דבר, ולא שייך כאן שיעבודא דאורייתא, אלא שהוא יוצר את החוב עתה בהודאתו, הרי אם לא ייחד לכך עדים, יכול הוא לטעון משטה הייתי בך!

גופא, אמר רב גידל אמר רב: אם שאל אבי הכלה את אבי החתן: כמה אתה נותן לבנדך? — וענה: סך כך וכך. וחזר ושאל אבי החתן את אבי הכלה: וכמה אתה נותן לבתך? — וענה אבי הכלה: סך כך וכך. הרו אם עמדו מתוך אותם הדברים, וקידשו — קנו שני הצדדים זה מזה את ההתחייבות ההדדית. והן הן הדברים הנקנים באמירה.

אמר רבא: מסתברא מילתא דרב שחלה התחייבות האב באמירה בעלמא, במי שמקדש את בתו בהיותה נערה [ולא בכוגרת], דקא מטי הנאה לידיה, כיון שבאה לאבי הנערה הנאה ממונית מקידושי בתו, לפי שהוא זכאי בכסף הקידושין שנותן הבעל לבתו הנערה, ולכן הוא מקנה את התחייבותו, מכח ההנאה שהוא מקבל מקדושיה.

אבל בקדושי כוגרת, דלא מטי, שלא באה הנאה ממונית לידיה של אבי הכלה, היות וכסף קידושיה שייך לה ולא לאביה — לא אמר רב שמתחייב אבי הכלה באמירה בעלמא, אלא צריך שיעשה קנין על כך.

והוסיף רבא, ואמר: אמנם כך היה מסתבר, אבל — והאלהים! נשבע אני באלהים, כי אמר רב את דינו, שהאב מתחייב באמירתו בלי קנין, אפילו כאשר בתו היא כוגרת, ואין לאביה הנאה ממונית מקידושיה.

ומוכיח רבא שכך היא שיטת רב:

דאי לא תימא הכי, אם לא תאמר כך, אלא תעמיד את דברי רב רק באבי נערה שיש לו הנאה ממונית מקידושיה, יקשה לך: אבי הבן, שגם הוא מתחייב באמירה בלי קנין — מאי הנאה אתא לידיה?! הרי לא באה לידו כל הנאה ממונית, ובכל זאת אמר רב שהוא מתחייב ללא קנין.

אלא, בהכרח, שלא מחמת טובת הנאה שבאה לידם חלה ההתחייבות ההדדית, כי אם בהיות הנאה דקמיהתני אהרדי, בהנאה שנוצרו ביניהם קשרי חיתון, גמרי, מחליטים הם את החלטתם בגמירות דעת שלמה על התחייבותם, ומקני להרדי, ומקנים זה לזה, באופן הדדי, את התחייבותם, בגמירות דעתם, ללא צורך בקנין.

אמר שאל ליה רבינא לרב אשי: האם הדברים הללו שניקנים באמירה, ניתנו ליכתב בשטר, כדי שיהיה להם תוקף של שטר, לגבות את ההתחייבות אפילו מנכסים משועבדים, כדין גביה בשטר. או לא ניתנו ליכתב, אלא הם רק כמלוה על פה, שאין גובים אותה מנכסים משועבדים?

אמר ליה רב אשי לרבינא: הדברים הנקנים באמירה — לא ניתנו ליכתב בשטר!

איתביה, הקשה רבינא לרב אשי ממשנתנו, ששינונו בה: הפקחין היו כותבין לאשה שיש לה בת: על מנת שאזון את בתך המש שנים, כל זמן שאת עמי!

והרי התחייבות הבעל לאשתו לתת מזונות לבת אשתו לא נעשתה בקנין, אלא בדיבור בעלמא, והיא חלה רק מכח הנאת החיתון. ומוכח, שבכל זאת היא ניתנה להכתב בשטר, שהרי שינונו שהפקחים היו "כותבים" את תנאם.

ומשינינו: מאי, מהו משמעות לשון "כותבין" האמורה במשנה — אומרים!

ופרכינן: וכי קרי ליה התנא לאמירה "כתיבה"?

ומשינינו: איך, אכן משתמש התנא בלשון "כתיבה" גם במקום שמדובר בו באמירה.

והראיה לכך, כי התנן, הרי שינונו לעיל, בתחילת פרק תשיעי: הכותב לאשתו דין ודברים אין לי בנכסייך.

ותני על כך בברייתא: רבי הייא: האומר לאשתו.

ומביאה הגמרא ראייה אחרת שהדברים הנקנים באמירה ניתן לכותבם בשטר:

תא שמע ממה ששינונו: אין כותבין שטרי אירוסין ונשואין אלא מדעת שניהם [הבעל והאשה].

ודייקין: הא מדעת שניהם — כותבין.

מאי לאו, האם לא מדובר בכתיבת "שטרי פסיקתא", שהם שטרות בהם נכתבים הדברים ש"פסקו" שני הצדדים זה לזה בתורת התחייבות בשעת הקידושין והנישואין. ומוכח שהדברים הללו ניתנו להכתב בשטר.

ודוחה הגמרא: לא בשטרי פסיקתא מדובר, אלא בכתיבת שטרי אירוסין ממש, וכדרכ פפא ורב שרביא.

דאיתמר:

אם כתבו לשטר האירוסין [שכתוב בשטר "הרי את מקודשת לי", או "בתך מקודשת לי", בפירוט שם האיש ושם האשה] לשמה [לשם האיש ולשם האשה הללו, ולשם קידושין, כי אם חסר בכתיבת השטר "לשמה" הרי הוא פסול כמו גט שלא נכתב לשמה], ושלא מדעתה [אך בלי הסכמתה לכתיבת השטר], ונתן את השטר לאשה, והסכימה להתקדש בו —

רבה ורבינא אמרי: מקודשת [כי הצורך בכתיבת שטר הקידושין לשמה הוא משום שהוקשה "הויה" של קידושין ל"ציאה" בגט. ובגט יש צורך לכתוב לשמה, אך אין צורך לכתוב אותו מדעתה, לפי שבעל כרחיה היא מתגרשת, ולכן גם שטר קידושין אינו צריך להכתב בהסכמתה, על אף שהיא מתקדשת רק מדעתה].

רב פפא ורב שרביא אמרי: אינה מקודשת.

כי אמנם הוקשה הויה לציאה, אך זה מחייב רק ששטר הקידושין ייכתב לשמה כמו הגט. אך לענין הסכמתה לכתיבת השטר, יש ללמוד מההיקש של הויה לציאה שהשטר

כי הניחה הגמרא, שנעשה הקנין של הבעל על כל התנאים שעשו הבעל והאשה ביניהם, ותנאים אלו כוללים גם את מזון הבנות שיש לנשים מבעליהן.

ומשנינן: משנתנו מדברת בכגון שקנו לזו, רק לענין מזונות בת אשתו, ולא קנו לזו, לענין מזונות בתו מהאשה הזו.

ושמא תתמה: ומאי פסקא? וכי דבר פסוק ומחלט הוא שעושים קנין רק על מזונות בת אשתו ולא על מזונות בתו מאשתו, עד ששנו חכמים בלשון פסוקה, בלי לציין חילוק בקנינים, שמזונות בת אשתו נגבים מנכסים משועבדים [משום שבודאי נעשה קנין על ההתחייבות הזו], ואילו מזונות בתו מאשתו נגבים רק מנכסים בני חורין [משום שבודאי לא נעשה על כך קנין]!?

תשובתך: איהי, בת אשתו, דהואי בשעת קנין, שכבר נולדה בשעה שבאה אמה להנשא לבעל — מהני מועיל לה קנין, כי היא באה לעולם, ולכן אפשר לעשות קנין שבו מתחייב הבעל כלפיה, לזון אותה.

אבל בנות האשה, דלא הוו בשעת קנין, שהרי עדיין לא נולדו בשעת הנישואין — לא מהני להו קנין שיעשה אביהן עם אמן לזון אותן.

ומקשה הגמרא: מי לא עסקינן דהואי בשעת קנין, וכי לא יתכן שתהא בתו מאשתו קיימת בשעת קנין? והיכי דמי, וכיצד יתכן הדבר — כגון דגרשה לאשתו אחרי שכבר ילדה לו בת, ואחריה, והחזירה לאחר גירושיה, ומתחייב לזון את בתו שכבר קיימת. ואילו במשנה שנינו בסתם, שאין גובים למזון

צריך להכתב לדעת האשה, כיון שהיא זו שמקנה עצמה לבעל, וכמו בגט, שצריך להכתב לדעת הבעל, כי הוא זה המוציא אותה ממנו, ומקנה אותה לעצמה.

וכך בכל שטר, צריך השטר להכתב על דעת המתחייב או על דעת המקנה בשטר הזה. ולכן בקידושין, שהיא המקנה עצמה לבעלה, חייב השטר להכתב לדעתה!

ומביאה הגמרא ראייה אחרת ממשנתנו ששטרי פסיקתא ניתנו להכתב:

תא שמע ממה ששינו במשנתנו שאם התחייבו שני בעלים לאשה אחת לזון את בתה, ואחר כך מתו שני הבעלים — בנותיהן של שני הבעלים ניוזנות רק מנכסים בני חורין. ואילו היא, שהתחייבו שני הבעלים של אמה לזון אותה חמש שנים, ניוזנת מנכסים משועבדים, מפני שהיא כבעלת חוב.

ומשמע שפסיקת הבעל לאשה ניתנת להכתב בשטר, כי רק במקום שנכתב שטר אפשר לגבות מנכסים משועבדים!

ודוחה הגמרא את הראיה: הכא, במאי עסקינן — בשקנו מידו. שעשו קנין על התחייבות הבעל, ואין זה מהדברים הנקנים באמירה. וכשיש קנין, אפשר לכתוב שטר ולגבות בו מנכסים משועבדים.

ומקשינן: אי הכי, שלצורך הדחיה של הראיה, העמדת את משנתנו בכגון שעשו קנין וכתבו בשטר את ההתחייבות של הבעל — הרי בנות של כל בעל ובעל, נמי תהיינה זכאיות לגבות את מזונותיהם מנכסים משועבדים!

שלו מתנאי בית דין. ולכן, אין להן לגבות את מזונותיהן מנכסים משועבדים. אבל בעל המקבל על עצמו לזון את בת אשתו, שאינו חיוב מתנאי בית דין, אין לנו לחוש שמא הוא התפיס לבת אשתו צרורות כסף כדי להבטיח את קיום הבטחתו.

שינוי במשנה: אם גירש הבעל הראשון את אשתו והלכה ונישאה לאחר, **לא יאמר** הבעל הראשון שאינו זן את בתה עד שתבוא אצלי אלא מוליך מזונותיה למקום אמה.

אמר רב חסדא: זאת אומרת, מכך שנקטה המשנה שמוליך הבעל את מזונותיה של בת אשתו למקום אמה, ולא למקום אחיה —

מוכח מזה, כי **בת** הניזונית מנכסי אביה, לאחר מיתת אביה, אין אחיה [היורשים את נכסי האב] זכאים לדרוש שהיא תגדל אצלם והם יזונו אותה בביתם מנכסי הירושה, אלא — **הבת אצל אמה** היא נמצאת, ויש להם לשלוח את מזונותיה לבית אמה!

ודוחה הגמרא את ראייתו של רב חסדא:

ממאי, מנין לך דאפילו בבת גדולה עסקינן, שאין לנו לחשוש בה שמא יתנכלו לה האחים, כדי להפטר מחיוב המזונות שלהם ומעישור הנכסים שהם צריכים לתת לה?

דלמא, שמא משנתנו רק בבת קטנה עסקינן, שהיא גדלה בבית אמה ולא בבית אחיה, כי יש לחוש לשלומה של הבת הקטנה אם תתגורר אצל אחיה, **ומשום מעשה שהיה!** אבל בת גדולה, שאין לחשוש שיפגעו בה, יתכן והם יכולים לדרוש שתשב עמם בביתם, ושם הם יזונו אותה.

הבנות מנכסים משועבדים, ומשמע שאפילו אם נשא אשה ונולדה לו בת, וגירש את אשתו וחזר ונשאה, אין בתו גובה את מזונותיה מנכסים משועבדים, על אף שהיתה קיימת בשעת הנישואין השניים, והיה קנין על התחייבות אביה לזון אותה, ונכתב הדבר בשטר!

ומכח קושיה זאת, חוזרת בה הגמרא מהתירוץ הזה, ואומרת חילוק אחר בין מזון הבת ומזון בת אשתו —

אלא כך יש לחלק ביניהם: **איהי**, בת אשתו, **דליתא** שאיננה נכללת **בתנאי בית דין** שתקנו חכמים שהאב יזון את בתו — **מהני** לה קנין של הבעל להתחייב במזונותיה.

אבל **בנות** של הבעל מאשתו, **דאיתנהו** שהן ניזונות **בתנאי בית דין** — **לא מהני** להו קנין להתחייב במזונותיהם.

ותמהינן: כיצד יתכן שלבנות עצמן לא יועיל הקנין לגבות מנכסים משועבדים? וכי בגלל שחייבוהו חכמים את האב במזונות בנותיו בתנאי בית דין — **מגרע גרעי** הבנות, עד שלא יכול אביהן לעשות קנין לחיובן כדי שיוכלו לגבות מנכסים משועבדים!?

ולכן מביאה הגמרא הסבר אחר: **אלא**, **בנותיו** שאינן גובות מזונותיהם מנכסים משועבדים אפילו אם עשה אביהן קנין להתחייב, **היינו טעמא:**

כיון דאיתנהו בתנאי בית דין — שחיוב מזונות האב הוא מתנאי בית דין, **אימר**, יש לנו לחשוש ולומר, שמא **צררי** צרורות של כספים **אתפסינהו**, נתן אביהן ביד בנותיו לצורך הבטחת פרנסתן כדי שיתקיים החיוב

דתניא: מי שמת, והניח בן קטן לאמו.

אם יורשי האב אומרים: יהא גדל אצלנו, ואנחנו נפרנסנו. ואילו אמו אומרת יהא בני גדל אצלי —

מניחין אותו אצל אמו, ואין מניחין אותו אצל מי שראוי ליורשו, כי מעשה היה, והביאו את האח הקטן אל יורשי האב, ושחטוהו מיד בערב הראשון ששהה אצלם, כדי לזכות בחלקו בירושה.

וחשש רציחה על ידי היורשים שייך רק בבת קטנה ולא בגדולה.

אך מקשה הגמרא על הדחיה, ומקיימת את הראיה:

אם יש חילוק בין גדולה וקטנה, אם כן, ליתני התנא במשנתנו את דין הולכת המזונות בלשון שמתאימה לחילוק הזה, ויאמר כך: מוליכין את מזונותיה — למקום שהיא נמצאת בו!

כי לשון זו, משמעותה היא, שלגדולה יש מקום נפרד, ולקטנה יש מקום נפרד.

קג-א

מאי, מפני מה נקטה המשנה בלשונה "מוליכין את המזונות למקום שאמה", שמשמעותו לשון מוחלטת, שאין חילוק בין מקומה של הגדולה למקומה של הקטנה, ושתיהן נמצאות בבית אמה!

אלא, שמעת מינה, ממשנתנו, שלעולם מקום הבת הוא אצל האם — לא שגדולה, ולא שגא קטנה.

שנינו במשנה: לא יאמרו שניהם [שני

הבעלים] הרי אנו זנים אותה כאחד. אלא אחד זנה, ואחד נותן דמי מזונות.

ומביאה הגמרא מעשה בהחוא גברא, דאוגר ליה ריחיא שהשכיר את הריחיים שלו לחבריה, וקבע עמו שהתשלום עבור השכירות לא יהיה בכסף, אלא לטחינה, שיטחון השוכר עבורו את צרכי המזונות של ביתו, בחינם.

לפוף, איעתר, התעשר המשכיר בעל הריחיים, זבין ריחיא וחמרא, קנה לעצמו ריחיים נוספות, וחמור שיסובב את הריחיים, ושוב לא היה צורך למשכיר שיטחון השוכר עבורו את חטיו.

אמר ליה המשכיר לשוכר: עד האידנא, עד עתה, הוח טחיננא גבך, היית טוחן עבורי את מזונותי בחינם, כשכר עבור שכירת הריחיים ממני.

אבל השתא, מעתה, שאין לי רווח בטחינתך, שהרי יש לי ריחיים אחרות וחמור המסובב אותם — הב לי אנרא, מעכשו עליך לשלם לי דמי שכירות עבור הריחיים שהשכרתי לך!

אמר ליה השוכר: מיטחן טחיננא לך! מוכן אני להמשיך ולטחון עבורך, כפי אשר סיכמנו בתחילת השכירות, שזה יהיה התשלום עבור דמי השכירות, ולא אעלה לך שכר אחר עבור שכירות הריחיים.

סבר רבינא למימר, שהויכוח בין השוכר למשכיר, היינו מתניתין, הוא דומה לנידון משנתנו, ששנינו בה:

לא יאמרו שניהם [לא יוכלו שני הבעלים